

**A FEKETE-KÖRÖS VÖLGY MAGYAR SZAKASZÁNAK
SZÁRAZFÖLDI MALAKOFAUNÁJA I.**

(KUTATÁSTÖRTÉNET ÉS ÁLLATFÖLDRAJZI BEOSZTÁS)

– Lennert József és Répási Józsefné –

A Fekete-Körösről és az egykori Körösök menti tájról

A Fekete-Körös a Cucurbäta csúcs (1848 m) északi lejtőiről, 1460 m tengerszint feletti magasságból ered, majd 30 km megtétele után, a Köves-Körössel való egyesülését követően tengerszint feletti magassága 202 m-re csökken. A hegyekből a víz tombolva ömlik alá, kilométerenként 10 méteres eséssel, Susdnál (Șuștiu) kilométerenként 5–6 métert és Belényesnél (Beiuș) kilométerenként 2–4 métert esik a Fekete-Körös. A széles Belényesi-völgyön egy 1841,28 km² területű fennsíkról több hegyi patak fut le, amelyek Kisháza mellett közös mederbe egyesülnek. Az így megnövekedett vízfolyást Fekete-Körösnek nevezik. A folyó völgyét kezdetben magaslatok határolják, majd meglehetősen sík terepen, laza talajon folyik, amelyet hordalékából rakott le. A Fekete-Körös a triász-kori mészköbe ásott Pontoskö-Borzi szorosnál (Petrani-Borz) hagyja el a Belényesi medencét. A hegyaljai szakaszban a Fekete-Körösnek már síksági jellege van, Tenkénél (Tinca) a lejtője 0,8–0,5 m/km, Tenke alatt pedig 0,3–0,2 m/km. A Fekete-Körös hazánkba Gyulavári térségében lép be és 20,5 folyamkilóméter „megtétele után” Doboznál egyesül a Fehér-Körössel, az egyesülés után Kettős-Körös néven folyik tovább.¹

A Fekete- és a Fehér-Körös menti táj eredeti, természetes állapotában egy vízjárta, erdős és az évenkénti elöntések által erősen befolyásolt mocsaras vidék volt. A különböző méretű vízfolyások, folyók és erek partján puhafás ligeterdők, a vízfolyásokat kísérő hátaikon – különféle öntéstalajokon – elegyes keményfás ligeterdők húzódtak. A hátaikon túli mélyebb fekvésű részeket a vízállás miatt ritkás, nem záródott, gyakran átmeneti faállományú erdők borították. A köztük lévő szélesebb laposokban nedves rétek, magassásosok és mocsarak, pangóvizes mélyedéseikben pedig égeres és körises lág- és mocsárerdők lehettek. A vidék eredetileg egységet képezett a két Körös és mellékvi-zeinek teljes völgyével egészen az Erdélyi-szigethegységig. Az Alföld keleti peremén az erdők a folyókat követve mindenütt leereszkedtek a hegyekből, foltokra szakadozva elvesztek a nagy mocsarakban vagy a füves pusztákban². Ezek az erdők a legnagyobb kiterjedésben és legmélyebben a Körösök vidékén nyúltak le és itt maradtak meg a legtovább. (1. ábra)

¹ Huszár, 1823, Jakab, 1997, Sárkány-Kiss et al. 1999.

² Molnár, et al. 1998.

A Fekete-Körös völgy szárazföldi malakofaunájának kutatástörténete

Magyarország Mollusca-faunájának alapfeltárása a XIX. század közepén kezdődött el. Az alapfeltárás eredményeit SOÓS Lajos összegezte 1943-ban megjelent *A Kárpát-medence Mollusca-faunája* című könyvében és a *Magyarország állatvilága* sorozat 1959-ben megjelent Mollusca (Puhatestűek) kötetében.

Az alapfeltárás során Békés megye területe azonban „kimaradt”. A megye és így a Fekete-Körös területének malakológiai viszonyai egy-két adattól eltekintve ismeretlenek maradtak. Idevágó szórványadatokat szolgáltatott VÁSÁRHELYI István zoológus, aki Gyulán gyűjtött az 1950-es, 60-as években. Az általa gyűjtött 6 szárazföldi csigafaj adatai azonban csak VARGA András 1980–1985 között megjelent, a miskolci Herman Ottó Múzeumba került Vásárhelyi gyűjteményt bemutató közleményeiben váltak ismertté³.

A megkutatottság hiánya több okra vezethető vissza, amelyeket KOVÁCS Gyula az 1980-ban megjelent dolgozatában – *Békés megye Mollusca-faunájának alapvetése* – a következőképpen fogalmazott meg: „a területen nem élt olyan kutató, akinek érdeklődését felkeltette volna a Puhatestű-fauna, más vidékről származó természetbúváraink figyelme is inkább vagy saját területük, vagy a gazdagabb gyűjtési eredményeket jelentő hegyvidékek felé irányult.”

Békés megye és így a Fekete-Körös völgyének malakológiai alapfeltárását Kovács Gyula végezte el. Feltáró munkáját az 1950-es években kezdte el, és 1977-re fejezte be. Az alapfeltárás eredményeit a már idézett dolgozatában ismertette. A dolgozatban saját gyűjtési adatain kívül DOMOKOS Tamás és VARGA András néhány adatát is leközölte. A Fekete-Körös völgyéből 3 gyűjtési pontról 21 szárazföldi csiga fajt mutatott ki (1. táblázat).

Ugyancsak 1980-ban jelent meg BÁBA Károly *A csigák mennyiségi viszonyai a Crisicim ligeterdeiben* című dolgozata. A dolgozat a vizsgált terület 6 pontjáról származó 8 faj kvalitatív adatait tartalmazza (1. táblázat).

PINTÉR László, RICHNOVSZKY Andor és S. SZIGETHY Anna szerkesztésében *A magyarországi recens puhatestűek elterjedése* című térképkötet 1979-ben, annak kiegészítései pedig 1979 és 1980 során jelentek meg. A „térképkötetek” a Fekete-Körös völgyéből Vásárhelyi István és Kovács Gyula már ismertett adatain kívül PODANI János 1979-es gyűjtési adatait is tartalmazzák (1. táblázat).

1987-ben jelent meg Kovács Gyula és Domokos Tamás – ez utóbbi a 70-es évek közepétől kapcsolódott be Békés megye malakológiai viszonyainak feltárásába – közös publikációja *Újabb adatok Békés-megye Mollusca-faunájához* címmel. E dolgozat több fontos adatot tartalmaz a Fekete-Körös szárazföldi malakofaunájához. Így például ismereti a *Clausilia pumila* 1 egyedének uszadékból (Doboz – 86. 04. 12.) illetve a *Nesovitrea hammonis* élő populációinak a dobozi Holt-Fekete-Körös több pontjáról történő előfordulását (1987).

Domokos Tamás az 1989-ben megjelent dobozi tanulmánykötetben *Doboz térségének csigái és kagylói* című tanulmányában a Fekete-Körös közelében fekvő erdőtagok malakofaunáját is ismertette.

³ Varga, 1980/a, 1980/b, 1981, 1985.

1986-ban Domokos Tamás szubfosszilis *Helicigona banatica* gyulai Városerdőben való előfordulásáról tudósított. E cikk megjelenését követően sikerült megtalálnia a védett *Helicigona banatica* élő populációit is. Mégpedig 1991-ben a Sitkai-erdőben, 1994-ben pedig a dénesmajori Gabonás erdőtag közelében fekvő hullámtéri fűzesben.⁴ Javaslatára 1996-ban ez utóbbi 5 ha terület természetvédelmi oltalom alá került Dénesmajori-csigás-erdő néven. E fűzesben a *Laciniaria plicata* 4 példányát is megtalálta 1996 októberében.⁵

A Fekete-Körös völgy *Helix lutescens* és *Helicigona banatica* adataira is támaszkodva alkotta meg DELI Tamás a *Praecarpathicum* teóriáját.⁶

A napjainkig begyűjtött, és a Munkácsy Mihály Múzeum Mollusca adattárában megtalálható, a Fekete-Körösre vonatkozó faunisztikai adatokat, valamint Bába Károly írásban közölt adatait 2. és 3. táblázatban közöljük. Külön bontásban szerepelnek a hullámtérből (2. táblázat), illetve a mentett területekről (3. táblázat) származó malakofauna adatai.

A táblázatok gyűjtőhelyeit áttanulmányozva megállapítható, hogy a Fekete-Körös mely tájelemeiből⁷ történtek a gyűjtések (2. ábra):

2. táblázat: hullámtér:

- a. területszerű: *Salicetumok* (2–4., 7., 10.); facsoportok (12., 14.); bokorcsoportok (5., 9.)
 - b. vonalas: uszadék (1., 6., 8., 11., 13.)
- E tájelemekből összesen 34 taxont sikerült kimutatni.

3. táblázat: mentett területek:

- a vésztározóban fekvő, időnként elöntött erdő (1–5.); a tározón kívüli terület erdőtagjai (6–16.)
- E tájelemekből összesen 27 taxon került elő.

Megállapítható, hogy a vizsgált reprezentáns tájelemek viszonylag jól „lefedik” a Fekete-Körös közelében fekvő mozaikos tájat.

A táblázatok összevetéséből kitűnik az is, hogy a hullámtérben lényegesen nagyobb a biodiverzitás, mint a mentett oldalon. Különösen a hullámtér *Salicetum*ainak nagy a diverzitása. A *Salicetumok* a hydrochor elterjedés szigeteiként, színes malakofaunát adaptálnak.

A Fekete-Körös völgyének állatföldrajzi besorolása, a Praecarpathicum teória

Az Eupannonicum (Közép-dunai faunakerület) központi területét a Kárpát-medence alkotja, amely Mollusca-faunájának állatföldrajzi felosztását és jellemzését elsőként SOÓS Lajos végezte el 1943-ban. A Soós Lajos által kialakított biogeográfiai beosztás főbb vonalaiban ma is elfogadott (3. ábra).

⁴ Domokos, 1986, 1992, 1994.

⁵ Domokos, 1996.

⁶ Deli, 1997.

⁷ Kondorné Szenkovits – Barta, 1994, Domokos – Varga 1994

Soós Lajos biogeográfiai felosztásától eltérően ma a középhegységek területét általában összevonva, önálló biogeográfiai egységként, Matricumként értelmezik.

Az Erdélyi-medencét pedig a Pannonicum – Kárpátok és a Bihar hegyláncának gyűrűjében fekvő – különálló szigetének tekinti DELI Tamás (1997).

Az általunk vizsgált terület, a Fekete-Körös völgye az Alföld keleti szegélyén, a Pannonicum és a Carpathicum biogeográfiai egységek találkozásánál helyezkedik el. (Természetesen az állatföldrajzi területek határa a fauna fluktuációja miatt nem éles.)

Deli Tamás 1997-ben írt szakdolgozatában – az elmosódó faunahatárokból kiindulva – fogalmazta meg a Praecarpathicum teóriáját. Elgondolása alapján a Praecarpathicum annak a Carpathicumhoz tartozó fluktuációs övezetnek a területe, ahová a kárpáti refugiumokból az erdőlakó csigafajok szét tudnak terjedni egy beerdősülési hullám alkalmával. Az erdőlakó csigaközösségek refugiumai általában nem összefüggő területek, hanem megszakítottak, diszkontinuusak (4. ábra). A szétszakadozottság oka az erdei vegetáció pleisztocén – holocén kori fejlődéstörténetében keresendő. A szétszakadozott erdőfoltok főként a folyóvölgyekben maradnak meg, ezért a csigaközösségek exklávéi (area diszjunkciók) is itt találhatóak. (Ilyen exklávénak, alföldi erdőrefugiumnak tekinthető például Bátorliget.)

Fluktuációs övezeten (fellazulási övezet) az erdőlakó csigaközösség areájának többnyire periférikus helyzetű részét érti, ahol a közösség időről-időre megtelepszik, majd kipuuszul a klíma ingadozásától befolyásolva. Az Alföld keleti részének 3 területét (Szatmár-Beregi síkság, Nyírség keleti része; a Fekete-Körös és a Maros völgye) tekinti a Praecarpathicum hazai síkvidéki fluktuációs övezetének (5. ábra).

Az area diszjunkciók és a fluktuációs övezet foltjainak benépesülése hasonló módon, hydrochor szétterjedéssel valósul meg. Az exklávék és a fluktuációs övezet foltjainak fajgazdagsága viszont eltérő. Ugyanis a fluktuációs foltoknak a kedvezőtlen klimatikus viszonyok elmúltával újra kell benépesülniük, míg az exklávék a fauna nagy részét átmentik és a kedvezőbbé váló éghajlat hatására új fajokkal gazdagodhatnak.

Deli Tamás Praecarpathicum koncepciójának a szellemében a Fekete-Körös hullámterét és közvetlen környékének egyes jól elhatárolható területeit fluktuációs foltoknak tekintjük. Elképzeléseink szerint a Belényesi-medencét és az Alföldet összekötő Pontoskő-Borzi-szoros lehet a fluktuációs övezet mai határa.

A Fekete-Körös szabályozását megelőzően az exklávékat magában foglaló fluktuációs övezet határa a mainál nyugatabbra helyezkedett el az akkor még erdősültebb Alföldön. Az erdős-mocsaras tájforma uralkodó jellegét az I. katonai (Josefianus) felmérés 4 lapjából (XXIII.: 26–27. és XXIV.: 26–27.) összeállított, és a jobb megértés céljából helységnévtárral ellátott térkép is bizonyítja (6. ábra). A térkép az 1780-as évek elején készült és megközelítőleg 1: 220 000 méretarányú. A Fekete- és a Fehér-Körös által közrefogott erdősült terület, az Erdőhát maradványa is látható a térképen. A megyéket (Arad, Békés, Bihar) elválasztó, megközelítőleg egyenes szakaszokból álló megyehatár jól megkülönböztethető a Bélzerénd – Nagyzerénd – Ant – Doboz irányába meanderező Fekete-Köröstől. Békés és Bihar megyék határa Ant és Sarkad alatti szakaszon együtt fut a Fekete-Körössel. A Fehér-Körös jóval fejletlenebb kanyarulatokkal tart Gyulavarsánd – Gyulavári – Gyula – Békés irányába.

Az összefüggő tölgy-köris-szil erdőség egykoron Sarkadig terjedt, ahol a török hódoltság idején még medve is tanyázott⁸. Az összefüggő erdőségben kialakított tisztásokat szállták meg Tözmiske, Bélzerénd, Tamásda, Nagyzerénd, Feketegyarmat és Ant első telepesei. E falvak közül csupán Bélzerénd neve utal arra, hogy egykoron a települést erdőrengeteg vette körül.

A XIX. századi folyószabályozásokon kívül a XX. századi politika is közrejátszott az erdőirtásban és az erdők eltűnésében. Románia ugyanis a trianoni határ melletti sávban kiirtotta az erdőket „védelmi” okokból.

A Fekete-Körös közel 21 km-es magyarországi szakaszát ma kísérő Mályvádi-, Sitkai- és Sarkad-Remetei-erdő tölgy-köris-szil erdőtagjai (1. ábra) csupán az egykori őserdő természet-közelinek titulált maradványai⁹.

A dolgozat következő részeiben Fekete-Körös völgy malakofaunájának és a folyó közelében fekvő ligeterdők összehasonlító malakofaunisztikai vizsgálatával szándékozunk bizonyítani, hogy napjainkra erősen megváltozott abiotikus viszonyok ellenére, ha igen korlátozottan is, de még működik a hydrochor szétterjedés a Fekete-Körösön.

IRODALOM

- BÁBA K. (1980): A csigák mennyiségi viszonyai a Crisicum ligeterdeiben. – A Békés Megyei Múzeumok Közleményei 6.: 85–99.
- BÍRÓ, M. (1998): A Fekete-Körös menti erdők rövid tájtörténete. – Manuscriptum. Vácrátót.
- DELI, T. (1997): A Praecarpathicum fejlődése az Alföldön a teresztris Molluscafauna biogeográfiai és paleobiogeográfiai elemzése alapján. – Szakdolgozat. Debrecen.
- DOMOKOS, T. (1986): Faunatoréneti megjegyzés a *Helicigona banatica* (ROSSMÄSSLER) faj Fekete-Körös menti fosszilis előfordulásával kapcsolatban. – Környezet- és Természetvédelmi Évkönyv (Békéscsaba), 7.: 189–194.
- DOMOKOS, T. (1989): Doboz térségének csigái és kagylói. – A Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 14.: 52–63.
- DOMOKOS, T. (1992): Javaslat a Sitkai-erdő egy részének védetté nyilvánítására (A *Hygromia kovacsi* és a *Helicigona banatica* együttes előfordulása). – Malakológiai Tájékoztató 11.: 55–56.
- DOMOKOS, T. (1994): Javaslat Fekete-Körös egyik hullámtéri füzesének védetté nyilvánítására (A *Helicigona banatica* és *Vitrea crystallina* előfordulása). – Malakológiai Tájékoztató 13.: 57–59.
- DOMOKOS, T. (1996): Adatok a Dénesmajori-csigás-erdő malakofaunájához. A *Laciniaria plicata* (DRAPARNAUD, 1801) előfordulása. – Malakológiai Tájékoztató 15.: 41–43.
- DOMOKOS, T. – VARGA, A. (1994): Az uszadékokról, különös tekintettel a Drávából származó uszadék mollusca tartalmánál vizsgálatáról. – Malakológiai Tájékoztató, 13.: 67–79.
- HUSZÁR, M. (1823): Vízrajzi értekezés. – In: Huszár Mátyas leírása a Körösvidékről (szerk.: Kósa Ferenc – 1985), 21–51. Gyula.
- JAKAB, S. (1997): The geography of Körös/Criş river system. – In: Tiscia monograph series (Szerk.: Sárkány-Kiss, A. & Hamar, J). 37–45. Szolnok-Szeged-Târgu Mureş.

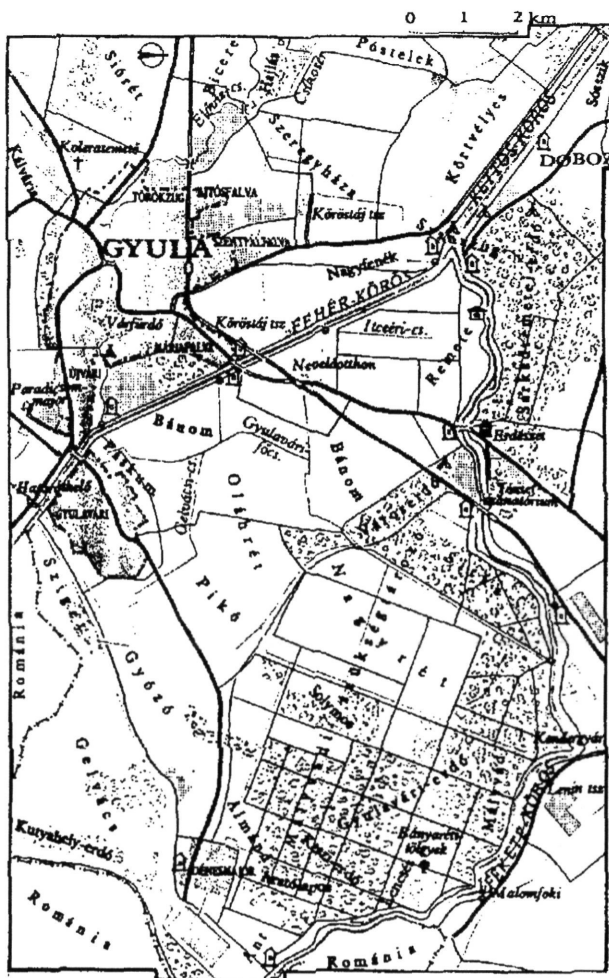
⁸ Bíró M., 1998.

⁹ Bíró M., 1998.

- KONDORNÉ SZENKOVITS, M. – BARTA, T. (1994): Fás biotoprendszerek jelentősége mezőgazdasági környezetben. – In: Az „alföldi út” kérdőjelei (szerk.: Tímár, J.). 122–127. Békéscsaba.
- KOVÁCS, GY. (1980): Békés megye Mollusca faunájának alapvetése. – A Békés Megyei Múzeumok Közleményei 6.: 51–83.
- KOVÁCS, GY. – DOMOKOS, T. (1987): Újabb adatok Békés megye Mollusca faunájához. – Malakológiai Tájékoztató 7.: 23–28.
- MOLNÁR, ZS. – BÖLÖNI, J. – FORGÁCS, B. (1998): A Fekete- és a Fehér-Körös menti keményfás ligeterdők történeti, erdészeti és botanikai értékelése, jövőbeni természetvédelmi kezelésének koncepciója. – Manuscriptum. Vácrátót.
- PINTÉR, L. – RICHNOVSZKY, A. – S. SZIGETHY, A. (1979): A magyarországi recens puhatestűek elterjedése. – SOOSIANA (Suppl. I.).
- PINTÉR, L. – S. SZIGETHY, A. (1979): Die Verbreitung der rezenten Mollusken Ungarns: Neunachweise und Berichtigungen. I. Magyarországi recens puhatestűek elterjedése: Kiegészítések és helyesbítések. I. – SOOSIANA, 7.: 97–108.
- PINTÉR, L. – S. SZIGETHY, A. (1980): Die Verbreitung der rezenten Mollusken Ungarns: Neunachweise und Berichtigungen. II. Magyarországi recens puhatestűek elterjedése: Kiegészítések és helyesbítések, II. – SOOSIANA, 8.: 65–80.
- SÁRKÁNY-KISS, E. et al. (1999): A Körösök természeti állapota – In: Fluvii Carpatorum. Körösmedence folyóvölgyeinek természeti állapota – (szerk. Sárkány-Kiss, E. – Sírbu, I. – Kalivoda, B.). 166–171. Szolnok-Târgu Mures.
- SOÓS, L. (1943): A Kárpát-medence Mollusca-faunája – In: Magyarország természetrajza, I., Állattani rész. Budapest.
- SOÓS, L. (1959): Csigák II. – In: Magyarország állatvilága, XIX.3. (szerk.: Székessy, V.). Budapest.
- VARGA, A. (1980a.): Vásárhelyi István gyűjteménye a Herman Ottó Múzeumban I. – Herman Ottó Múzeum Közleményei, XIX. kötet: 375–390.
- VARGA, A. (1980b.): Vásárhelyi István gyűjteménye a miskolci Herman Ottó Múzeumban II. (Mollusca-Puhatestűek). – Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 6.: 147–158.
- VARGA, A. (1981): Vásárhelyi István gyűjteménye a miskolci Herman Ottó Múzeumban III. (Mollusca-Pisces). – Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 7.: 71–79.
- VARGA, A. (1985): Vásárhelyi István gyűjteménye a miskolci Herman Ottó Múzeumban IV. (Mollusca-Puhatestűek). – Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 10.: 53–60.

ÁBRÁK

1. *ábra:* A Fehér- és a Fekete-Körös az országhatártól és a Kettős-Körös a dobozi hídig (Baukó T. nyomán).
2. *ábra:* A Fekete-Körös tájelemeinek elhelyezkedése sematikus rajzon
3. *ábra:* A Kárpát-medence állatföldrajzi felosztása a puhatestűek elterjedése alapján (Soós L. 1943.).
 - I: Pannonicum
 - I₁: Nagy-Alföld és a Kis-Alföld területe
 - I₂: Dunántúli-középhegység, a Mecsek és a Somogyi-dombság területe
 - I₃: Alpokalja, az Őrség, a Zalai-dombság területe (Noricum, Praenoricum)
 - II: Carpathicum
 - II₁: Északi-Kárpátok és az Északi-középhegység területe
 - II₂: Keleti-Kárpátok területe
 - II₃: Bihar-hegység területe
 - II₄: Bánság
 - II₅: Erdélyi-medence
 - III: Illyricum
 - III₁: Horvátország hegyvidéki területe
 - III₂: Horvátország tengerparti sávja, Dalmácia területe
4. *ábra:* A fluktuációs övezet modellje egy erdőlakó csigaközösség esetében (Deli T. 1997 után)
 1. összefüggő area
 2. exklávék (area diszjunkciók)
 3. fluktuációs övezet
 4. a legtávolabbi fluktuációs foltok a folyók mentén
5. *ábra:* A Praecarpathicum részei a Magyar Nagyalföldön (Deli T. 1997 után).
6. *ábra:* Az 1780-as évek elején készült I. katonai (Josefianus) felmérés négy lapjának egyesítésével nyert térkép. A megyék határvonalának a kerettel alkotott metszéspontját és a három megye (Arad, Békés, Bihar) találkozási pontját fekete pont jelzi.

1. ábra

6. ábra

A Fekete-Körös völgy magyar szakaszának szárazföldi malakofaunája I.

Fajnév	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12
<i>Acanthinula aculeata</i> (O. F. Müller)	—	—	—	8	—	—	—	—	+	—	—	—
<i>Aegopinella minor</i> (Stabile)	—	—	—	9	20	+	—	—	—	+	+	+
<i>Carychium minimum</i> O. F. Müller	1	—	116	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Ceciloides acicula</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
<i>Cepaea vindobonensis</i> (Férussac)	58	9	—	—	—	—	—	+	—	+	—	—
<i>Chondrula tridens</i> (O. F. Müller)	—	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Cochlicopa lubrica</i> (O. F. Müller)	—	41	9	—	1	+	+	+	—	+	—	—
<i>Cochlicopa lubricella</i> (Porro)	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Cochlodina laminata</i> (Montagu)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	+
<i>Deroceras agreste</i> (Linné)	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Helix lutescens</i> Rossmässler	34	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hygromia kovacsi</i> Varga et Pintér	—	—	—	12	28	+	+	+	—	+	+	++
<i>Monacha cartusiana</i> (O. F. Müller)	19	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Nesovitrea hammonis</i> (Ström)	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Perforatella rubiginosa</i> (A. Schmidt)	—	35	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud)	—	1	—	3	8	—	—	+	—	—	—	—
<i>Pupilla muscorum</i> (Linné)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	+
<i>Succinea oblonga</i> Draparnaud	—	5	3	—	—	—	+	+	+	+	—	++
<i>Vallonia costata</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	+
<i>Vallonia pulchella</i> (O. F. Müller)	3	42	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Vertigo antivertigo</i> (Draparnaud)	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Vertigo pygmaea</i> (Draparnaud)	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Vitrea crystallina</i> (O. F. Müller)	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Vitrina pellucida</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	5	+	—	—	—	+	—	—
<i>Zonitoides nitidus</i> (O. F. Müller)	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összefajszám	6	12	10	5	6	4	3	5	2	6	2	6

I. táblázat: A Fekete-Körös völgyére vonatkozó kvantitatív és kvalitatív irodalmi adatok

1. Vásárhelyi István adatai: Gyula /52., 59., 60./; 2.-5.: Kovács Gyula adatai: 2.-3.: Gyula, József A. Szanatórium, hullámtér / 60. 03. 13. ill. 62. 06. 24./, 4.: Sarkad, Mályvádi erdő, akácós, mentett / 63. 07. 05./, 5.: Gyula, Városerdő, akácós, mentett /75. 07. 25./; 6.-11.: Bába Károly adatai: 6.: Gyula, Majális-erdő, mentett /73. 08. 22./, 7.: Gyula, Városerdő, mentett /73. 08. 24./, 8.: Gyulavári, 17/A, mentett /73. 08. 24./, 9.: Mályvád, 24/A, mentett /73. 08. 24./, 10.: Bányarét, mentett /73. 08. 24./, 11.: Sarkad, 27/A, mentett /73. 08. 25./; 12.: Podani János adatai: + Gyulavári, Mályvádi-erdő (79.), ++ Gyula, Bányarét (79.)

Fajnév	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Arion circumscriptus Johnston	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Arion subfuscus (Draparnaud)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Bradybaena fruticum (O. F. Müller)	1	10	—	1	—	1	16	—	1	—	—	—	—	—	—
Carychium minimum O. F. Müller	36	5	12	29	—	—	10	34	—	23	1	1	—	—	—
Carychium tridentatum (Risso)	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cecilioides acicula (O. F. Müller)	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Cepaea vindobonensis (Férussac)	2	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Chondrula tridens (O. F. Müller)	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	11	—	—
Clausilia pumila C. Pfeiffer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Clausiliidae indet.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Cochlicopa lubrica (O. F. Müller)	251	30	20	23	—	12	121	133	5	6	9	3	17	42	—
Deroceras laeve (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	+	—	—	—	+	—
Deroceras reticulatum (O. F. Müller)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	+	—	—	—	+	1
Euconulus fulvus (O. F. Müller)	6	—	—	5	—	2	1	6	—	4	1	1	—	1	—
Helicigona banatica (Rossmässler)	—	35	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Helix lutescens Rossmässler	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Helix pomatia Linné	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Laciniaria plicata (Draparnaud)	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Limax cinereoniger Wolf	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Limax flavus Linné	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Monacha cartusiana (O. F. Müller)	20	2	—	+	—	1	—	549	4	—	2	—	5	1	—
Nesovitrea hammonis (Ström)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Oxyloma elegans (Risso)	—	—	—	1	2	—	—	2	1	—	4	11	1	—	—
Perforatella rubiginosa (A. Schmidt)	94	3	6	52	9	31	9	85	14	30	14	5	27	13	—
Punctum pygmaeum (Draparnaud)	3	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Succinea oblonga Draparnaud	6	4	—	6	1	2	9	9	4	13	1	—	—	15	—
Truncatellina cylindrica (Férussac)	11	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Vallonia costata (O. F. Müller)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vallonia pulchella (O. F. Müller)	408	4	3	17	3	25	74	1726	3	21	7	—	3	7	—
Vertigo pygmaea (Draparnaud)	69	—	—	—	—	—	—	82	—	—	—	—	—	—	—
Vitrea contracta (Westerlund)	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitrea crystallina (O. F. Müller)	157	23	12	2	—	—	24	—	—	—	—	—	1	—	—
Vitrina pellucida (O. F. Müller)	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zonitoides nitidus (O. F. Müller)	155	15	4	83	24	24	20	154	4	65	21	30	11	17	—
Összefajszám	17	13	10	11	5	10	9	13	8	9	10	6	11	9	—

2. táblázat: A Fekete-Körös hullámtéréből gyűjtött malakofauna szárazföldi fajai 1986 és 1998 között /1–14.: Munkácsy Mihály Múzeum adatbázisa; 15.: Bába Károly írásbeli közlése az előforduló háztalan csigákról (1997–1998): Gyulavári, Dénesmajori-csigás-erdő, füzes, avar (B: 18. tkm)/

A gyűjtési helyek:

- 1.: Gyulavári, gátrézsű, uszadék (B: 19. tkm - 97. 02. 12.)
- 2.-3.: Gyulavári, Dénesmajori-csigás-erdő, füzes, avar (B: 18. tkm - 2.:96. 06. 01.; 3.: 96. 10. 02.)
- 4.: Sarkad, füzes, avar (J: 13. tkm - 94. 11. 10.)
- 5.: Gyulavári, Malomfok, bokros, avar (B: 10.5 tkm között - 92. 04. 30.)
- 6.: Gyulavári, Sítka, uszadék (B: 7. tkm - 94. 04. 16.)
- 7.: Gyulavári, füzes, avar (B: 6.5 tkm - 95. 04. 04.)
- 8.: Sarkad, a füzessel szemben, uszadék (J: 6.5 tkm - 95. 05. 25.)
- 9.: Gyulavári, tározókapu, bokros, avar (B: 6. tkm - 93. 04. 09.)
- 10.: Sarkad, Remetei közúti híd, füzes, avar (J: 4. tkm - 94. 11. 03.)
- 11.: Sarkad, Gálosi kanyar, uszadék (J: 3. tkm - 94. 11. 03.)
- 12.: Gyula, detritusz (B: 1.2 tkm - 95. 04. 22.)
- 13.: Sarkad, Szanazug, gátrézsű, uszadék (J: 0.5 tkm - 86. 04. 12.)
- 14.: Gyula, Szanazug, facsoport, avar (B: 0.2. tkm - 95. 04. 22.)

(A folyó bal (B) illetve a jobb (J) partján található gyűjtőhely.)

A Fekete-Körös völgy magyar szakaszának szárazföldi malakofaunája I.

Fajnév	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
<i>Acanthinula aculeata</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	7
<i>Aegopinella minor</i> (Stabile)	5	20	—	—	—	—	13	—	1	21	55	9	4	4	31	36
<i>Arion circumscriptus</i> Johnston	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
<i>Bradybaena fruticum</i> (O. F. Müller)	1	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Carychium minimum</i> O. F. Müller	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
<i>Carychium tridentatum</i> (Risso)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	44
<i>Cepaea vindobonensis</i> (Férussac)	1	1	5	6	4	—	—	1	—	14	—	—	—	—	—	—
<i>Cochlicopa lubrica</i> (O. F. Müller)	—	35	—	—	—	52	2	13	—	15	544	137	3	19	42	14
<i>Deroceras reticulatum</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Euconulus fulvus</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
<i>Euomphalia strigella</i> (Draparnaud)	—	—	1	15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Helicigona banatica</i> (Rossmässler)	—	—	—	—	114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Helix lutescens</i> Rossmässler	3	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Helix pomatia</i> Linné	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hygromia kovacsi</i> Varga et Pintér	188	168	42	6	—	32	51	47	4	24	85	64	2	20	33	52
<i>Limax maximus</i> Linné	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Limacidae	1	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
<i>Monacha cartusiana</i> (O. F. Müller)	1	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—
<i>Nesovitrea hammonis</i> (Ström)	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	32	1	5	—	—
<i>Perforatella rubiginosa</i> (A. Schmidt)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—
<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud)	1	21	5	2	—	9	—	8	—	6	29	8	—	48	10	12
<i>Succinea oblonga</i> Draparnaud	2	—	—	18	—	8	—	3	—	6	46	165	3	15	—	—
<i>Truncatellina cylindrica</i> (Férussac)	—	36	81	—	—	13	—	59	—	1	78	10	—	48	—	—
<i>Vallonia costata</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	1
<i>Vallonia pulchella</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	9	—	15	—	—	—	15	—	—	—	—
<i>Vitrina pellucida</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	63	—	26	2	67	13	21	—	13	18	29
<i>Zonitoides nitidus</i> (O. F. Müller)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	39	2	35	1	—	—
Összfajszám	9	8	7	7	4	8	5	9	4	11	9	11	7	10	8	9

3. táblázat: A Fekete-Körös mentett oldali erdeiben gyűjtött malakofauna szárazföldi fajai 1987 és 1998 között /1-14.: Munkácsy Mihály Múzeum adatbázisa;

A gyűjtési helyek:

- 1.: Gyulavári, Lencsés, 53/B, nyáras, avar (B: 17 tkm - 98. 06. 06.)
- 2.: Gyulavári, Mályvád, 33/A, tölgyes, avar (B:16.5 tkm - 98. 06. 06.)
- 3.: Gyulavári, Sitka, 1/Acsatomapart, csalános avar (B: 9.25 tkm - 98.06.22)
- 4.: Gyulavári, Sitka, 126/A, tölgyes, avar (B: 9 tkm - 98. 06. 22.)
- 5.: Gyulavári, Sitka, 129., bodzás avar (B: 7.5 tkm között - 95. 06. 19.)
- 6.: Gyula, Városerdő, 151/A, nyáras, avar (B: 5.75 tkm - 95. 05. 17.)
- 7.: Gyula, Városerdő, 151/B, tölgyes, avar (B: 5.75 tkm - 95. 04. 04.)
- 8.: Gyula, Városerdő, 152/A, akácós, avar (B: 5.75 tkm - 95. 04. 04.)
- 9.: Sarkad, Lugosi-erdő, tölgyes, avar (J: 6 tkm - 95. 05. 25.)
- 10.: Sarkad, József A. Szanatórium, Holt-Fekete-Körös, tölgyes, avar (J: 5-6 tkm - 95. 05. 25.)
- 11.: Sarkad, Remetei-erdő, Somos, holtág K-i oldala, tölgyes-bodzás, avar (J: 2.5 tkm - 92. 05. 17.)
- 12.: Sarkad, Remetei-erdő, Somos, holtág Ny-i oldala, nyáras, avar (J: 2.25 tkm - 93. 05. 15.)
- 13.: Doboz, Holt-Fekete-Körös, Kis-Varjús (J: - 87. 05. 19.)
- 14.: Doboz, Nagy-Varjús, Holt-Fekete-Körös, tölgyes, avar (J: - 87. 05. 19.)
- 15.: Doboz, Kispál-zug, Holt-Fekete-Körös kiszáradt medre, avar (J: - 87. 07. 31.)
- 16.: Doboz, Fűzkert, Holt-Fekete-Körös kiszáradt medre, akácós, avar (J: - 87. 07. 31.)

(A folyó bal (B) illetve a jobb (J) partján található gyűjtőhely.)

**Terrestrial malakofauna of the Hungarian section
of the Fekete-Körös Valley I**

(Research history and animal geographical classification)

– József Lennert and Mrs. József Répási –

Résumé

The study presents the research history of the terrestrial malakofauna of the 20,5 kilometres long Hungarian flood-plain of the Fekete-Körös and its animal geographical classification.

The basic survey of the Mollusca fauna in the Körös Region was carried out by Gyula Kovács in the 60s-70s. Károly Bába, Tamás Domokos, János Podani and András Varga also contributed to the further examination of snail fauna. As the result of the researches until 1980 the presence of 25 species, until 1998 37 species rose to notice from the Fekete-Körös Valley. Three tables of study contain the faunistic results.

In the spirit of the Praecarpaticum conception of Tamás Deli the valley of the Körös Rivers includes more spots of the fluctuation zone of the Praecarpaticum. Disruption of the fluctuation zone into spots can be ascribed to impact of the land-transforming activities of man in the 18th-20th century.

Translated by Attila B. Kis

Mrs. József Répási
Szarvas
Malom Street 19/b.
5540

József Lennert
Munkácsy Mihály Museum
Széchenyi Street 9
5600